

Temanotat

Burundi: Opposisjon og regimekritikk

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Burundi: Opposisjon og regimekritikk**

SUMMARY

Since mid-2008, Burundi has made progress in consolidating the fragile peace that has come about as a result of the conclusion of the peace process with the FNL. But Burundi's pre-electoral climate has been dominated by reports of the intimidation of civil society actors and political opponents. Most political analysts believe that the ruling party CNDD-FDD will do its utmost to stay in power. One important issue in Burundi today specifically concerns the various political parties' youth league groups, that are allegedly being used to intimidate not only political opponents, but also the electorate. These groups are allowed to operate with impunity, resulting in an atmosphere of insecurity.

SAMMENDRAG

Det har vært positive endringer i sikkerhetssituasjonen i Burundi siden FNL (Forces Nationales de Libération), den siste gjenværende opprørsgruppen i Burundi, i juni 2008 avsluttet sin væpnede kamp. Men det knytter seg usikkerhet til de forestående valgene i landet, og de fleste observatører mener at det regjeringsbærende partiet CNDD-FDD (Conseil National pour la Défense de la Démocratie-Forces pour la Défense de la Démocratie) vil bestrebe seg på å beholde makten. Opposisjonspartiene arbeider innenfor snevre rammer, og trakassering og trusler mot grasrotaktivister og voldelige sammenstøt mellom ungdomsaktivister fra CNDD-FDD og ungdoms-grupper fra opposisjonen uten at politiet griper inn, skaper utrygghet.

INNHold

1. Innledning	5
1.1 Bakgrunn	5
2. Politisk handlingsrom	7
2.1 De politiske partienes innflytelse	9
2.2 Presse og medier	10
3. Etniske spenninger?	11
4. Rettsoppgjør?	12
5. Referanser	13
6. Vedlegg	15
6.1 Kart over provinser og kommuner i Burundi	15
6.2 Kart over steder hvor det var politisk motiverte voldsepisoder i 2008-2009	16

1. INNLEDNING

Dette temanotatet omhandler situasjonen for den politiske opposisjonen og regimekritikere i Burundi.

For å kunne tegne et balansert og representativt bilde av de aktuelle problemstillingene er materialet til temanotatet hentet fra ulike typer kilder. Dels er notatet basert på offentlig tilgjengelige informasjon i form av skriftlige publikasjoner og nettbaserte publikasjoner, og dels på intervjuer med representanter for internasjonale og lokale organisasjoner foretatt under en reise til Bujumbura i oktober 2009.¹

Landinfo vil takke den norske ambassadeseksjonen i Bujumbura for verdifull hjelp i forbindelse med planleggingen og den praktiske tilretteleggingen under oppholdet i oktober 2009.

1.1 BAKGRUNN

Det knytter seg stor spenning til valgene våren og sommeren 2010.² Dette er de andre frie valgene i landet siden 1993, og de fleste observatører mener at det regjeringsbærende partiet CNDD-FDD (Conseil National pour la Défense de la Démocratie-Forces pour la Défense de la Démocratie) vil bestrebe seg på å beholde makten. Opposisjonspartiene er kritiske til de snevre rammene deres medlemmer og støttespillere har, sammenlignet med CNDD-FDDs tilhengere. Trakassering og trusler mot grasrotaktivister og voldelige sammenstøt mellom ungdomsaktivister fra CNDD-FDD og ungdomsgrupper³ fra opposisjonen (HRW 2010b), uten at politiet griper inn, har også skapt utrygghet. Myndighetene kritiseres også for løftebrudd på flere områder, blant annet har den økonomiske utviklingen vært skuffende, og fattigdommen er stor etter år med konflikt og manglende utvikling. Matmangel er også tidvis et alvorlig problem.⁴ Reformene med gratis helsehjelp til gravide og barn

---

¹ Alle våre samtalepartnere i Bujumbura ble gjort kjent med at opplysningene ville bli offentliggjort. Mange ønsket ikke å bli sitert med navn eller funksjon. Etter avtale med dem refereres de til i anonymisert form, enten som lokal kilde/organisasjon eller internasjonal organisasjon.

² Kommunevalgene avholdes først, dernest presidentvalget, deretter avholdes parlaments- og senatorvalget, og til slutt valg på det laveste administrative nivået som er den enkelte *colline*. Den nye grunnloven fra 2005 slår fast at presidenten og første visepresident skal ha ulik etnisk opprinnelse. I regjering og parlament skal fordelingen mellom folkegruppene være 60 % hutuer og 40 % tutsier, og 30 % skal være kvinner. Tre seter i parlamentet skal forbeholdes representanter fra landets minoritetsbefolkning, twa-befolkningen, som utgjør under én prosent av befolkningen. Ifølge den nye loven skal heller ingen etnisk gruppe utgjøre mer enn 50 % i hæren. FNL mener imidlertid at kvotesystemet er en overgangsløsning som må ses i lys av landets forhistorie, men at systemet må avvikles på sikt (intervju med Agathon Rwasa i Bujumbura, 26. oktober 2009). Myndighetene anklages av FNL for ikke å oppfylle 60/40-kvotene konsekvent, men for bare å bruke dem der de har interesse av det for å beholde makten.

³ Disse gruppene kalles *mbonerakure*.

⁴ Jordbruket står for ca. halvparten av landets brutto nasjonalprodukt, og kaffe utgjør 3/4 av all eksport til utlandet. Landets økonomi er derfor svært avhengig av kaffeprisene på verdensmarkedet. Den dårlige infrastrukturen og manglende industri fører til at varer må fraktes over lange avstander. Selv produkter som med hell kunne produseres innenlands importeres. Den største industriarbeidsplassen er det nasjonale bryggeriet Brarudi, men landet mangler for eksempel meieri. Dermed må meieriprodukter, i likhet med andre råvarer, sendes til naboland for videreforedling og gjensalg til Burundi. Stor befolkningstetthet og knapphet på jord skaper også konflikter. Ca. 500 000 burundiske flyktninger har dessuten vendt hjem fra Tanzania de siste par årene, noe som skaper ytterligere utfordringer på mange områder.

under fem år, samt gratis skolegang for grunnskolebarn, er bare halvveis gjennomført (intervjuer med opposisjonsledere i Bujumbura, oktober 2009).

Likevel har det utvilsomt vært visse positive endringer i Burundi siden Agathon Rwaswa, lederen for FNL (Forces Nationales de Libération),⁵ den siste gjenværende opprørsgruppen i Burundi, 16. juni 2008 erklærte at gruppen hadde avsluttet sin væpnede kamp.⁶ Men kriminaliteten i landet er fremdeles omfattende, selv om sikkerhetssituasjonen for øvrig er bedret etter at FNL la ned våpnene (Crisis Group 2010).

Demobiliseringen av FNL-soldater ble innledet i mars 2009, da 3000 opprørere samlet seg i Rubira. Totalt skulle 20 000 tidligere opprørssoldater avvæpnes: 2100 skulle integreres i hæren, og 1400 skulle inn i landets politistyrker. Ca. 11 000 tidligere opprørere skulle vende tilbake til sine hjemsteder. Demobiliseringen og avvæpningen har ifølge internasjonale observatører vært vellykket.

22. april 2009 ble FNL formelt etablert som et politisk parti, og FNL-lederen Agathon Rwaswa skal stille som partiets kandidat i presidentvalget 28. juni 2010. Kommunevalgene er først ut, og avholdes 21. mai. FRODEBU's kandidat til president-valget er Domitien Ndayizeye,⁷ og i april 2010 ble det kunngjort at president Pierre Nkurunziza stiller til gjenvalg som CNDD-FDD's kandidat. Men positive utviklingstrekk til tross – politisk opposisjon innebærer, som FNs sikkerhetsråd påpeker, fortsatt omkostninger:

Noting with concern the continuing human rights violations and restrictions on civil liberties, including restrictions on the freedom of assembly and expression of the political opposition and representatives of civil society and expressing equal concern for the reports of violence perpetuated by youth groups associated with some political parties [...] (UN Security Council 2009).

I tida fram mot valgene frykter enkelte observatører at sikkerhetssituasjonen skal forverres, men den største usikkerheten knytter seg til fasen etter valgene og hvordan valgets tapere vil opptre. De færreste tror at et valgnederlag vil aksepteres uten noen

---

⁵ Partiet endret i januar 2009 navn fra Palipehutu-FNL (Parti pour la Libération du Peuple Hutu-Forces Nationales de Libération) til FNL (Forces Nationales de Libération) (El Abdellaoui 2009).

⁶ Fredsprosessen i Burundi startet i juni 1998 i Arusha, Tanzania. I forhandlingene deltok regjeringen, nasjonalforsamlingen, 13 politiske partier og tre væpnede opposisjonsgrupper. Forhandlingene fortsatte i hele 1999, og 28. august 2000 inngikk daværende president Pierre Buyoya og de fleste av landets hutu- og tutsi-partier den såkalte Arusha-avtalen som imidlertid ikke inneholdt en våpenhvileavtale. De væpnede hutugrupperne Forces pour la Défense de la Démocratie (FDD) og Forces Nationales de Libération (FNL) avviste fredsavtalen. Arusha-avtalen innebar blant annet innsettelsen av en overgangsregjering som skulle fungere i tre år. Dessuten inneholdt avtalen bestemmelser om utformingen av en ny grunnlov og reformer innenfor rettsvesenet og det militære systemet. På et regionalt toppmøte i februar 2001 ble det bestemt at den treårige overgangsperioden skulle deles i to perioder. I den ene perioden skulle en tutsi-president være statsoverhode, og den neste perioden skulle en hutu være landets president. Etter den treårige overgangsperioden skulle det etter avtalen gjennomføres valg til nasjonalforsamlingen og valg av president. Denne prosessen ble avsluttet med parlamentsvalgene sommeren 2005, hvor mer enn 20 partier deltok. Valgene som ble overvåket av valgobservatører fra både inn- og utland ble generelt ansett som frie og rettferdige. De tidligere hutu-rebellene CNDD-FDD fikk 58 % av stemmene, og det andre store hutu-partiet FRODEBU ble det nest største partiet med 22 % av stemmene. Det tutsi-dominerte UPRONA ble det tredje største partiet med 7 % av stemmene. Både UPRONA og FRODEBU aksepterte CNDD-FDDs valgseier. Pierre Nkurunziza, lederen for CNDD-FDD, ble valgt til president med 151 av de 162 avgitte stemmene i nasjonalforsamlingen og senatet.

⁷ Domitien Ndayizeye er senator og var president i perioden 2003-2005.

form for motreaksjon. Samtidig er befolkningen krigstrett, og det taler imot en ny storkonflikt (IRIN 2010). Flere sentrale observatører anser at det mest sannsynlige scenariet, hvis det blir stridigheter, er lokale lavintensitetskonflikter, slik en så i perioden 2006-2008 (intervjuer i Bujumbura, oktober 2009). Det internasjonale nærværet er et viktig moment i den sammenhengen. Myndighetene lytter til det internasjonale samfunnet siden de er avhengig av giverlandenes økonomiske støtte, selv om signalene derfra langt fra alltid følges, kriminaliseringen av homoseksuelle handlinger er ett eksempel.⁸

For å fange opp faresignalene har det internasjonale samfunnet fått på plass et varslingsystem med et telefonnummer som er gratis å ringe, hvor misligheter i forbindelse med valgene kan meldes inn. Det er dessuten etablert mekanismer i samarbeid med FN for å løse slike konflikter gjennom dialog.

Gate i Bujumbura (foto: Grethe Neufeld).

2. POLITISK HANDLINGSROM

Myndighetenes behandling av den politiske opposisjonen er bekymringsfull (IRIN 2009a & 2009b, Crisis Group 2010). I likhet med de øvrige talspersonene og

---

⁸ Presidenten undertegnet den reviderte straffeloven 22. april 2009, og artikkel 567 innebærer at homoseksuelle handlinger kan medføre inntil to års fengsel. Situasjonen for homofile i Burundi vil bli fokus for en kommende respons fra Landinfo.

observatørene Landinfo møtte i Bujumbura i oktober 2009, påpekte ITEKAs representant at opposisjonens handlingsrom er begrenset (intervju 20. oktober 2009). Den internasjonale menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch (HRW) understreket også dette i samtale med Landinfo i Bujumbura i oktober 2009, og har også tatt opp dette i en pressemelding. Der oppfordret Georgette Gagnon, HRWs Afrika-direktør, burundiske myndigheter til å ta i bruk sterkere virkemidler for å forhindre volden og straffe voldsutøverne. Hun uttalte videre:

Some Burundian officials have minimized these incidents as minor problems involving wayward youth. But when grenades are thrown, journalists are attacked, and the police stand and watch, this should serve as a wake-up call to the authorities (HRW2010b).

En velorientert burundisk historiker ga, i likhet med andre lokale og internasjonale kilder Landinfo møtte høsten 2009, uttrykk for at dagens makthavere ikke deler makt, men motarbeider partiene og enkeltpersonene som har potensiale til å mobilisere velgere. Korrupsjon,⁹ straffefrihet og et rettsvesen som i stor grad forholder seg til det regjeringsbærende partiets interesser, setter sitt preg på samfunnslivet.

En sentral internasjonal observatør påpekte overfor Landinfo at rettsvesenets manglende uavhengighet er dagens største problem (intervju i Bujumbura, 27. oktober 2009). Dommere som ikke imøtekommer partiets ønsker, forflyttes. Dette er et effektivt pressmiddel for å få ”vanskelige” dommere til å gå av. Andre opplever å bli suspendert.

Straffefriheten er også et betydelig problem (HRW 2010a), og tilliten blant folk flest til partiene svekkes av opportunismen som preger det politiske livet. Det sivile samfunnet er fortsatt svakt og til dels elitepreget, men de lokale menneskerettighetsorganisasjonene og andre frivillige organisasjoner har fokus på myndighetsovergrep, og det er økende bevissthet om rettigheter blant befolkningen (intervjuer i Bujumbura, oktober 2009).

Korrupsjonen i landet er imidlertid omfattende og økende på alle nivåer og i alle sektorer.¹⁰ Korrupsjonsjegere trues og trakasseres, og drapet på nestlederen i OLUCOME, Ernest Manirumva, våren 2008, er en pekepinn på at enkelte interesser ikke aksepterer kritiske blikk (intervju med Gabriel Rufyiri 22. oktober 2009).¹¹

---

⁹ I 2006 og 2007 forsvant mer enn 200 milliarder burundiske franc, det vil si 200 millioner amerikanske dollar, fra statskassen (TI 2009).

¹⁰ Burundi har 158.-plass av 180 land i Transparency Internationals oversikt over korrupsjonsnivået i verdens land. OLOCOMs leder Gabriel Rufyiri omtalte et eksempel hvor 200 trailere lastet med sukker over en åttemåneders periode passerte grenseovergangene uten å betale ett øre i toll. Forøvrig må alle søknader om konsesjon fra gruveselskap gå via presidentens kontor (TI 2009).

¹¹ Ernest Manirumva var visepresident i OLUCOME (Observatoire de Lutte contre la Corruption et les Malversations Economiques) og visepresident i den statlig etaten som har ansvaret for å følge opp offentlige anskaffelser. Han ble funnet drept 9. april 2008 utenfor hjemmet sitt. Kort tid før drapet etterforsket han korrupsjon i politiet og forsøk på ulovlig våpenkjøp fra Malaysia. Både APRODHs leder Pierre-Claver Mbonimpa og OLOCOMs leder Gabriel Rufyiri har mottatt trusler etter at de begge kritiserte etterforskningen i etterkant av drapet. Flere personer er arrestert i forbindelse med drapet på Manirumva. Ulike kommisjoner har vært oppnevnt for å granske omstendighetene rundt drapet, med ulike resultat. Kritikerne mener at de skyldige går fri, og på spørsmål om myndighetene har vært involvert i likvideringen av Ernest Manirumva, hevdet OLUCOMs leder Gabriel Rufyiri at bevisene i saken peker i retning personer nært knyttet til sikkerhetstjenesten (intervju i Bujumbura, 22. oktober 2009).

Partitilhørighet, det vil si medlemskap og aktivitet i CNDD-FDD, avgjør om man får arbeid. Sysselsettingen i Burundi er lav, de fleste jobbene er i offentlig sektor, og det er derfor lett å kjøpe tilhengere. Mange unge, universitetsutdannede menn og kvinner uten "riktig" partitilhørighet er derfor henvist til jobber de er betydelig overkvalifiserte for.

Overgrepsmønsteret og profilen på ofrene er som nevnt endret fra lederskiktet til grasrota, og likeledes er partifokus til en viss grad endret. Partilederen i MSD (Mouvement pour la Solidarité et la Démocratie), Alexis Sinduhije, flere av hans medarbeidere og en rekke partimedlemmer ble arrestert høsten 2008, men ble løslatt vinteren 2009 etter internasjonal oppmerksomhet og press på myndighetene. Etter dette har ikke MSD-medlemmer i samme grad vært utsatt for trakassering, selv om et MSD-medlem ble arrestert i september 2009. Fokus er i større grad flyttet til UPD-Zigamibanga (Union pour la Paix et le Développement),¹² og i midten av oktober 2009 ble et medlem av UPD drept sør i landet av ukjente gjerningspersoner. Ifølge partiets leder Zedi Feruzi er mange unge medlemmer redde og skjuler medlemskapet sitt (intervju i Bujumbura, 26. oktober 2009).

FNL er en betydelig utfordrer til regjeringsmakten, og partimedlemmene er utsatt for trusler og trakassering fra CNDD-FDDs ungdomsaktivister. Agathon Rwasa, FNLS leder, hevdet, i motsetning til Landinfos øvrige samtalepartnere i oktober 2009, at arrestasjoner av FNL-tilhengere er omfattende (intervju i Bujumbura, 26. oktober 2009). FNL har gjennomgått ulike splittelser, den seneste høsten 2009. Partileder Agathon Rwasa mente, i likhet med andre opposisjonsledere, at partisplittelsene var CNDD-FDDs verk.¹³ Dette er synspunkter som også uavhengige observatører langt på vei deler (intervjuer i Bujumbura, oktober 2009).

2.1 DE POLITISKE PARTIENES INNFLYTELSE

43 politiske partier er registrert i Burundi, men CNDD-FDD, FRODEBU- Shawanya (Front pour la Démocratie au Burundi), CNDD-Nyangoma (Conseil National pour la Défense de la Démocratie-Nyangoma),¹⁴ UPD og FNL er de partiene som lettest kan mobilisere velgere (intervju med lokal historiker og politisk observatør i Bujumbura, 19. oktober 2009). Betydningen til UPRONA (Union pour le Progrès National) er begrenset, og partiet, som har størstedelen av sin oppslutning blant tutsiminoriteten, vil etter alt å dømme forsøke å holde seg inne med valgets vinner. Kampen om

---

¹² UPD ble registrert i 2002, men fikk et oppsving først i 2008. Årsaken var støtten partiet fikk fra Hussein Radjabu. Radjabu er etter alt å dømme partiets reelle leder, selv om han ikke har noen offisielle bånd til partiet (Crisis Group 2010). Radjabu soner en dom på tretten år i Mpinda-fengslet i Bujumbura, og derfra har han reorganisert partiet og sørget for at det nå er landsdekkende.

¹³ Med myndighetenes velsignelse avholdt en utbrytergruppe kongress i FNL 4. oktober 2009, hvor Jacques Kenese ble valgt til ny leder i FNL. Kenese som hadde oppholdt seg 30 år i eksil i Belgia, returnerte til Burundi i 2006. Ifølge Rwasa spionerte Kenese til fordel for CNDD-FDD, og ble ekskludert fra partiet etter at han ble avslørt. I 2007 etablerte de Rwasa betegner som intrigemakere i FNL en dissidentgruppe. Denne gruppen hadde behov for en leder, og Kenese fikk posisjonen (intervju i Bujumbura 26. oktober 2009). Pasteur Habimana, FNLS tidligere talsmann, har også byttet side og ble ekskludert fra FNL i september 2009 (@rib news 2009). Habimana, som etter fredsavtalen ble tilbudt stilling på Burundis ambassade i India, reiste aldri dit, men arbeider nå i den beryktede etterretningstjenesten, SNR (Service National de Renseignement).

¹⁴ CNDD-Nyangoma ble etablert i 1994 som et resultat av splittelsen i det daværende CNDD-FDD. Partiet ble registrert i 2005, og er det største opposisjonspartiet som ikke er med i regjeringen.

regjeringsmakten vil stå mellom de hutudominerte partiene, og CNDD-FDD og FNL er de to hovedmotstanderne.

MSD har ifølge ulike observatører mistet mye av sin politiske betydning etter at partiet ble legalisert, og de fleste er usikre på om MSD kan mobilisere større velgergrupper utover yngre byboere. Partiet har imidlertid også en viss oppslutning på landsbygda (Crisis Group 2010). FNL derimot har sin største oppslutning på landsbygda, ikke minst i Cibitoke og Bubanza, og regnes som en betydelig utfordrer til CNDD-FDD, selv om regjeringspartiet har vind i seilene.

UPRONA har, som regjeringspartner, unnsloppet problemene flere av opposisjonspartiene opplever,¹⁵ men i likhet med representanter for de andre opposisjonspartiene, påpekte også UPRONAs leder faren for valgfusk i de forestående valgene (intervju i Bujumbura, 26. oktober 2009). Velgerregistreringen har vært beheftet med uregelmessigheter. ID-kort som danner grunnlag for stemmekort utstedes til ungdom helt ned i trettenårsalderen så lenge de er tilhengere av regjeringspartiet, mens tilhengere av andre partier nektes ID-kort (intervjuer i Bujumbura, oktober 2009). FRODEBU-Shawanya er også regjeringspartner, men i motsetning til UPRONA har enkelte partimedlemmer vært utsatt for sporadisk press.

Det dominerende regjeringspartiet CNDD-FDD hevder på sin side at opposisjonens anklager om vold fra CNDD-FDDs ungdomsaktivister er overdrevne, og legger ansvaret for splittelsen i FNL på FNL selv. På spørsmål om medlemmer av partiet står fritt til å gå ut av partiet og slutte seg til FNL, uttalte partiets leder i møte med Landinfo høsten 2009 at sideskifte ikke forekommer, selv om enkelte som sto Hussein Radjabu nær har sluttet seg til UPD.¹⁶ Partilederen påpekte at mange derimot forlater FNL og melder overgang til CNDD-FDD på grunn av dette partiets politiske fortrinn (intervju med Jérémie Ngendakumana 27. oktober 2009). Likevel går heller ikke CNDD-FDD fri for interne konflikter og motsetninger (Crisis Group 2010). Presidenten møter også kritikk i egne rekker, men populariteten hans blant folk på landsbygda sikrer at posisjonen hans ikke er truet.

2.2 PRESSE OG MEDIER

Ytringsfriheten har ifølge mediekilder utviklet seg i positiv retning, og situasjonen for journalister og meningsbærere er bedre i Burundi enn i andre land i regionen. Like fullt forsøker myndighetene å begrense mediernes frihet gjennom det nasjonale kringkastingsrådet CNC (Conseil National de la Communication), og de uavhengige lokale radioene er i stor grad avhengige av støtte fra det internasjonale samfunnet og ulike frivillige organisasjoner (intervju i Bujumbura, 22. oktober 2009).

Men økonomisk støtte til tross: uavhengige medier stiller svakere enn de regimevennlige stasjonene. Både etableringen av FM-kanalen REMA, som støttes av CNDD-FDD, og de to øvrige regimevennlige radiostasjonene UMUJO og STAR, gir, ifølge flere observatører, regjeringen en fordel framfor andre til å spre sitt budskap

---

¹⁵ Partiet har også visepresidenten.

¹⁶ UPD er etter sigende nært knyttet til den tidligere lederen av CNDD-FDD, Hussein Radjabu, som i 2007 ble ekskludert som partileder, og senere dømt til 13 års fengsel for å ha planlagt et opprør og for sverting av presidenten.

før valgkampen offisielt har startet (intervjuer i Bujumbura, oktober 2009).¹⁷ Renaissance TV og RPA, som begge er regimekritiske, har vært mål for myndighetenes reaksjoner, og både RPA som stasjon og direktøren har måttet møte i retten tiltalt for angivelig sverting av presidentens omdømme. Reises det kritikk mot REMA, skjer det derimot intet fra myndighetenes side (intervjuer i Bujumbura, oktober 2009). Den økonomiske støtten til REMA, UMUJO og STAR kommer ifølge velorienterte observatører direkte fra presidentens kontor (intervju i Bujumbura, 22.oktober 2009).¹⁸

CNDD-FDD kan derfor fritt motarbeide sine kritikere på luften uten fare for kritikk fra CNCs side eller stengning.

Det finnes også andre eksempler på trakassering av journalister, og det er flere pågående saker i rettsapparatet mot journalister, inkludert tre direktører/redaktører. Én sak er knyttet til skriverier om grensetvisten mellom Rwanda og Burundi, den andre er knyttet til angivelig sverting av presidentens omdømme.

3. ETNISKE SPENNINGER?

Regjeringen har lyktes i å etablere – og vedlikeholde– en delikat etnisk balanse i sikkerhetssektoren og i det politiske systemet.

Etniske konflikter og spenninger mellom folkegruppene i Burundi er derfor ikke aktuelle problemstillinger ifølge ulike lokale og internasjonale observatører – verken i den politiske debatten eller i dagliglivet. Én observatør påpekte imidlertid at et eventuelt framtidig rettsoppgjør muligens kan endre denne situasjonen (intervju i Bujumbura, 20. oktober 2009).

Samfunnet kan per i dag ikke sies å være etnisk delt, og den politiske maktkampen utspiller seg mellom ulike hutupartier og -aktører. Fram til 1993 hadde imidlertid tutsiene fra Bururi i sør maktposisjoner og fordeler – på bekostning av tutsier fra nord og hutubefolkningen generelt (intervju i Bujumbura, 19. oktober 2009). Regionale skillelinjer er langt viktigere enn etniske skillelinjer i Burundi, og tutsier fra nord vil heller alliere seg med hutupartier enn tutsier fra sør. Dette forklarer (delvis) tutsi-innslaget i CNDD-FDD og FNL.¹⁹ Hutupartienes ideologiske ståsted endret seg med Arusha-avtalen (som en dyd av nødvendighet) og grunnloven krever etnisk balanse i de politiske partiene.

---

¹⁷ Valgkampen kan offisielt starte først 14 dager før valgdagen.

¹⁸ Presidentens egen budsjettpost er på to millioner dollar årlig. Posten kan brukes etter presidentens eget forgodtbefinnende. Tidligere var ikke presidentens pengebruk åpen for innsyn, men etter påtrykk fra både Verdensbanken og IMF er iallfall størrelsen på den blitt en egen post på statsbudsjettet, selv om det ikke går fram hva midlene går til i detalj. I budsjettet synliggjøres det også at etterretningstjenesten SNRs budsjett har blitt tredoblet i løpet av et par år (intervju med lokal kilde i Bujumbura, 22.oktober 2009).

¹⁹ Politisk opportuniste er en annen forklaring, og for en del tutsier er medlemskap i de dominerende hutupartiene en mulig karrierevei og et levebrød. De som slutter seg til FNL er imidlertid hovedsakelig tutsier med politiske ambisjoner som ikke har noen politisk framtid i andre partier, og militære ledere som har mistet sine posisjoner (intervju m/ velorientert historiker og politisk observatør i Bujumbura, 19. oktober 2009).

4. RETTSOPPGJØR?

De fleste toneangivende observatører gir uttrykk for at det er lite sannsynlig at ledende politiske aktører vil bli straffeforfulgt for overgrep begått under borgerkrigen i landet i et eventuelt fremtidig rettsoppgjør (intervjuer i Bujumbura, oktober 2009). Denne prosessen er langsom, og det har vært store motsetninger mellom myndigheter og det internasjonale samfunnet.²⁰ Løsningen på denne situasjonen var de såkalte nasjonale konsultasjonene som ble avsluttet i desember 2009. Ingen tror at det kommer noen beslutning om et framtidig rettsoppgjør før valgene, og selv etter valgene er det lite trolig at man velger en slik løsning. Verken myndigheter eller opposisjon ser seg tjent med et rettsoppgjør. Det vil muligens komme med neste generasjons politikere. Og med tanke på tilstandene i det burundiske rettsvesenet er det dessuten tvilsomt at de ansvarlige for fortidens ugjerninger vil få en rettferdig straff.

---

²⁰ FN og burundiske myndigheter har siden 2006 diskutert ulike løsninger for etablering av en sannhets- og forsoningskommisjon og en spesialdomstol, slik Arusha-avtalen har lagt opp til. Til tross for løfter har myndighetene ikke fulgt opp dette. Myndighetspersoner har dessuten gått ut med støtte til et amnesti for alvorlige forhold som folkemord, krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten. De nasjonale konsultasjonene har ikke omfattet disse forholdene (HRW 2009b).

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- @rib News (2009, 3. september). FNL: Exit Pasteur Habimana. @rib News. Tilgjengelig fra http://www.arib.info/index.php?option=com_content&task=view&id=1114&Itemid=63 [lastet ned 11. mai 2010]
- Crisis Group (2010, 17. februar). *Ensuring credible elections*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/burundi/155-africa-burundi-credible-elections.aspx> [lastet ned 11. mai 2010]
- El Abdellaoui, J. (2009, 19. november). *Another crossroad for Burundi: From the FNL to peaceful elections in 2010*. Cape Town: Institute for Security Studies. Tilgjengelig fra <http://www.iss.co.za/uploads/BURUNDI20NOV09.PDF> [lastet ned 11. mai 2010]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2009a, 3. juni). *Pursuit of power. Political violence and repression in Burundi*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/reports/2009/06/03/pursuit-power> [lastet ned 11. mai 2010]
- HRW (2009b, 13. august). *Burundi: Seek justice for war crime victims*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2009/08/13/burundi-seek-justice-war-crimes-victims> [lastet ned 11. mai 2010]
- HRW (2010a). *World report. Burundi*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/world-report-2010> [lastet ned 11. mai 2010]
- HRW (2010b, 14. april). *Stop pre-election violence, hold perpetrators accountable*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/04/14/burundi-stop-pre-election-violence-hold-perpetrators-accountable> [lastet ned 11. mai 2010]
- IRIN News (2009a, 19. november). Upcoming polls to test Burundi's fragile peace. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=87117> [lastet ned 11. mai 2010]
- IRIN News (2009b, 25. november) BURUNDI: Activists decry rights abuses, culture of impunity. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=87191> [lastet ned 11. mai 2010]
- IRIN News (2010, 4. mars). Tensions high in run-up to Burundi elections. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=88313> [lastet ned 11. mai 2010]

- TI, dvs. Transparency International (2009). *Global corruption report. Burundi*. Berlin: TI. Tilgjengelig fra http://www.transparency.org/publications/gcr/gcr_2009#6.1 [lastet ned 11. mai 2010]
- UN Security Council (2009, 17. desember). *S/RES/1902 (2009). The situation in Burundi*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions09.htm [lastet ned 11. mai 2010]

Muntlige kilder

- CNDD-FDD, ved Jérémie Ngendakumana. Intervju i Bujumbura 27. oktober 2009.
- CNDD, ved Leonard Nyangoma. Intervju i Bujumbura 27. oktober 2009.
- FNL, ved Agathon Rwaswa. Intervju i Bujumbura 26. oktober 2009.
- FRODEBU, ved Frédéric Bavuginyumvira. Intervju i Bujumbura 27. oktober 2009.
- Human Rights Watch. Intervju i Bujumbura 23. oktober 2009.
- Internasjonale organisasjoner. Intervjuer i Bujumbura oktober 2009.
- ITEKA, dvs. Ligue Burundaise des Droits de l'Homme, ved David Nahimana. Intervjuer i Bujumbura i mars 2006 og 20. oktober 2009.
- Lokal historiker. Intervju i Bujumbura 19. oktober 2009.
- Lokal mediakilde. Intervju i Bujumbura 22. oktober 2009.
- MSD. Intervju i Bujumbura 27. oktober 2009.
- OLUCOME, dvs. Observatoire de Lutte contre la Corruption et les Malversations Economiques, ved Gabriel Rufyiri. Intervju i Bujumbura 22. oktober 2009.
- UPD, ved Zedi Feruzi. Intervju i Bujumbura 26. oktober 2009.
- UPRONA, ved Bonaventure Niyoyankana. Intervju i Bujumbura 26. oktober 2009.

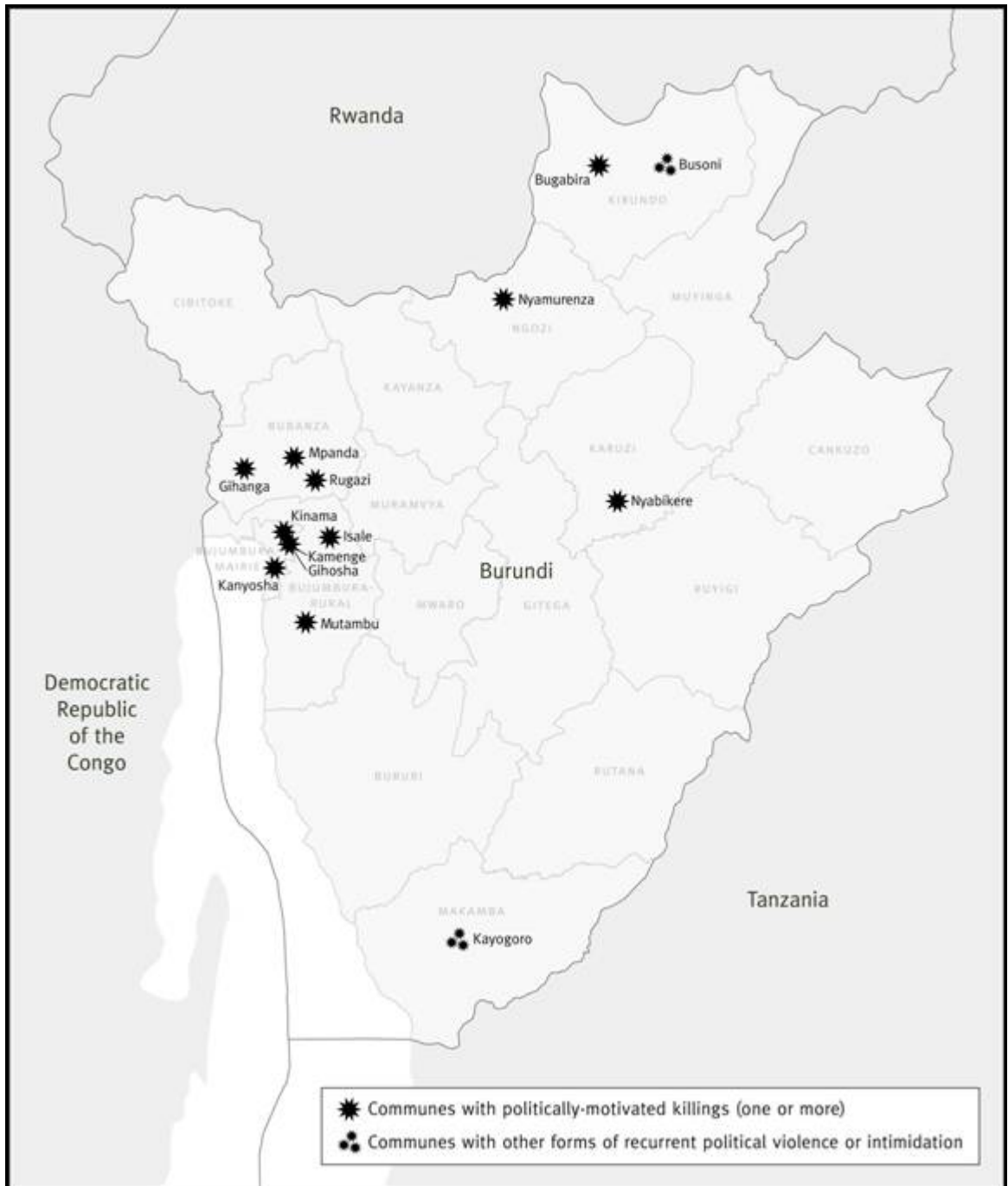
6. VEDLEGG

6.1 KART OVER PROVINSER OG KOMMUNER I BURUNDI

6.2 KART OVER STEDER HVOR DET VAR POLITISK MOTIVERTE VOLDSEPISDER I 2008-2009

Kartet er hentet fra HRW 2009a, s. 4.